

Sobre els comentaris efectuats en l'emissió de la secció "El comentari d'Empar Moliner" a *Els matins* de TV3, el 22 de setembre de 2014, en relació amb les manifestacions humorístiques adreçades a la vicepresidenta del Govern espanyol i als ciutadans de Madrid

Fets

1r. En data 19 de novembre de 2014 va tenir entrada al registre del Consell de l'Audiovisual de Catalunya (registre núm. 1248/2014) una queixa signada pel senyor Santi Rodríguez i Serra, portaveu adjunt del Grup Parlamentari del Partit Popular de Catalunya, sobre els continguts emesos en aquesta secció.

2n. L'escrit de queixa afirmava que en aquesta secció "[...] la crítica que fa la senyora Moliner no només es refereix en termes vexatoris a la persona de la vicepresidenta del govern de l'Estat sinó que, amb un ús extens d'estereotips i clixés, també arremet, en la seva generalització, contra els ciutadans de Madrid". Així mateix, el signant de la queixa manifestava que, "[...] creiem que es van vulnerar nombrosos punts del llibre d'estil i els principis de servei públic, pluralisme i neutralitat que han de regir en els mitjans de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals."

3r. Finalment, en el mateix escrit es demanava "[...] l'elaboració d'un informe sobre aquesta queixa i l'adopció de les mesures adients per tal que aquestes situacions no es tornin a produir en el futur [...]".

4t. En data 3 de desembre 2014, l'Àrea de Continguts del Consell va elaborar l'Informe 60/2014, als efectes de determinar si aquesta secció contenia els elements exposats en el motiu de la queixa.

5è. Vist l'informe de l'Àrea Jurídica d'aquest Consell, les consideracions del qual es reproduïxen íntegrament:

«[...]»

Primera. El dret a la llibertat d'expressió i els seus límits

L'article 20 de la Constitució espanyola reconeix com a dret fonamental comunicar o rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió, dret que té el seu límit en el respecte als drets reconeguts en el mateix títol I, en les lleis que el desenvolupen i, especialment, en el dret a l'honor, la intimitat, la pròpia imatge i la protecció de la joventut i de la infància.

En aquest sentit, la lletra a de l'apartat 1 de l'article 20 de la Constitució espanyola (en endavant, CE) reconeix i protegeix el dret a "expressar i difondre lliurement els pensaments, les idees i les opinions mitjançant la paraula, l'escrit o qualsevol altre mitjà de reproducció". L'apartat 4 del mateix article estableix, com a límit a aquesta llibertat, el respecte al dret a l'honor, a la intimitat i a la pròpia imatge, entre d'altres.

En l'àmbit audiovisual, l'article 4 de la Llei 7/2010, de 31 de març, general de la comunicació audiovisual, i l'article 3 de la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya (en endavant, LCA), garanteixen l'exercici legítim dels drets fonamentals a la llibertat d'expressió i d'informació en el marc de la comunicació audiovisual. Així mateix, la lletra d de l'article 80 de la LCA determina que, en el marc de l'exercici legítim dels drets fonamentals de llibertat d'expressió i d'informació, la realització d'activitats de comunicació audiovisual han de respectar els drets de les persones reconeguts per la Constitució espanyola, d'una manera particular els drets fonamentals a l'honor, a la intimitat i a la pròpia imatge.

El dret constitucional a la llibertat d'expressió, amb un camp d'acció més ampli que la llibertat d'informació, té, com dèiem, el límit en una eventual intromissió il·legítima al dret a l'honor, a la intimitat o a la pròpia imatge. En tot cas, però, tal com estableix la Llei orgànica 1/1982, de protecció civil del dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge, aquests drets "no es poden considerar absolutament il·limitats", atès que hi ha casos en què aquestes ingerències o intromissions no es poden considerar il·legítimes en virtut de raons d'interès públic que imposen una limitació dels drets individuals.

Cal advertir, com ja va assenyalar el TS a les sentències de 26 de febrer de 2009 i 31 de març de 2010, que "[...] los derechos al honor, a la intimidad y a la imagen son tres derechos distintos y no solo un derecho trífrente [...] sin que quepa mezclarlos ni confundirlos [...]". O com va declarar el mateix tribunal a la Sentència de 16 de gener de 2009, "[...] se trata de derechos que tienen en nuestro ordenamiento sustantividad y contenido propio de modo que ninguno queda subsumido en el otro, como si fuera una manifestación concreta de él [...]".

Atès que no forma part de l'objecte de debat dirimir una possible vulneració de la intimitat personal i familiar i la pròpia imatge, cal centrar l'anàlisi que ens ocupa en l'eventual vulneració del dret a l'honor, entès, en expressió del TS a les sentències d'11 de febrer de 2008 i 10 d'octubre de 2011, entre d'altres, "[...] como un derecho derivado directamente de la dignidad humana, que se refleja tanto en la consideración que de la misma tengan los demás, como en el sentimiento de consideración propia de esta persona [...]".

En definitiva, el dret a l'honor protegeix davant atemptats en la reputació personal, entesa com l'apreciació que els altres poden tenir d'una persona, amb independència dels seus desitjos, i impedeix "[...] la difusión de expresiones o mensajes insultantes, insidias infamantes o vejaciones que provoquen objetivamente el descrédito de aquella [...]" (STC 216/2006, de 3 de juliol).

A l'efecte de l'anàlisi sobre una eventual col·lisió de drets, el Tribunal Constitucional i el Tribunal Suprem han fixat el criteri de la necessària ponderació dels drets en conflicte que recull, per totes, la recent Sentència del TS de 25 de febrer de 2013, tot constatant el respecte a la "[...] posición prevalente que ostentan los derechos a la libertad de expresión e información sobre el derecho al honor por resultar esenciales como garantía para la formación de una opinión pública libre, indispensable para el pluralismo político que exige el principio democrático [...]", i continua assenyalant que "[...] la libertad de expresión, según su propia naturaleza, comprende la crítica de la conducta de otro, aun cuando sea desabrida y pueda molestar, inquietar o disgustar a aquel contra quien se dirige [...]".

Finalment, cal tenir en compte la Sentència del Tribunal Suprem de 9 de febrer de 2012, que, tot reproduint, parcialment, la que és doctrina reiterada del Tribunal Constitucional, assenyala el següent: «[...] la STC de 25/10/1999, señala que: es doctrina de este Tribunal que los denominados "personajes públicos", y en esa categoría deben incluirse,

desde luego, las autoridades públicas, deben soportar, en su condición de tales, el que sus palabras y hechos se vean sometidos al escrutinio de la opinión pública y, en consecuencia, a que no sólo se divulgue información sobre lo que digan o hagan en el ejercicio de sus funciones sino, incluso, sobre lo que digan o hagan al margen de las mismas, siempre que tengan una directa y evidente relación con el desempeño de sus cargos. Los medios de comunicación social, como ha indicado en tantas ocasiones el Tribunal Europeo de Derechos Humanos, cumplen así una función vital para todo Estado democrático, que no es sino la crítica de quienes tienen atribuida la función de representar a los ciudadanos. El personaje público deberá tolerar, en consecuencia, las críticas dirigidas a su labor como tal, incluso cuando éstas puedan ser especialmente molestas o hirientes, sin que pueda esgrimir frente a esa información género alguno de inmunidad o privilegio [...] (SSTC 104/86, 85/92, 19/96, 240/1997, 1/1998 i les SSTEDH cas *Sunday Times*, 26 d'abril de 1979; cas *Lingens*, de 8 de juliol de 1986; cas *Schwabe*, de 28 d'agost de 1992; *Praeger y Oberschlick*, 26 d'abril de 1995; cas *Tolstoy Miloslavski*, de 13 de juliol de 1995; cas *Worm*, de 29 d'agost de 1997; i cas *Fressoz Roire*, de 21 de juny de 1999) [...].».

Cal afegir, en un sentit molt similar, la recent Sentència 96/2014, de 5 de maig, del Jutjat de Primera Instància núm. 22 de Barcelona, que afirma que “[...] los personajes públicos o dedicados a actividades que persiguen notoriedad pública aceptan voluntariamente el riesgo de que sus derechos subjetivos de personalidad resulten afectados por críticas, opiniones o revelaciones adversas [...]”.

En definitiva, com es desprèn de les sentències transcrits parcialment, la ponderació entre tots dos drets ha de prendre en consideració que el contingut que es difongui tingui, efectivament, rellevància pública o interès general, o es projecti sobre persones que exerceixin un càrrec públic o una professió de notorietat o projecció pública. En tots aquests supòsits és clara la prevalença del dret a la llibertat d'expressió davant la possible afectació del dret a l'honor de les persones afectades.

Segona. El tractament de la llibertat d'expressió i la sàtira política

Jurisprudència reiterada del Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH) ha definit la sàtira com “[...] una forma d'expressió artística i crítica social que amb un contingut inherent d'exageració i distorsió de la realitat persegueix, naturalment, la provocació i l'agitació [...]” (per totes, SSTEDH *Vereinigung Bildender Künstler c. Àustria*, de 25 de gener de 2007 i *Alves da Silva c. Portugal*, de 20 d'octubre de 2009).

I és que, efectivament, com ha assenyalat també el TS (per totes, per citar les més recents, sentències de 29 de desembre de 2010; de 20 de juliol de 2011; i de 17 de desembre de 2012), “[...] el tractament humorístic o sarcàstic dels esdeveniments que interessen a la societat constitueix una forma de comunicació i crítica dels mateixos que està lligada a l'exercici de la llibertat d'expressió, com a forma de comunicació d'idees o opinions i inclús a la llibertat d'informació, en la mesura en què el tractament humorístic pot constituir una forma de transmetre el coneixement de determinats esdeveniments buscant l'atenció sobre aspectes de ser susceptibles de ser destacats mitjançant la ironia, el sarcasme o la burla [...]”.

Així doncs, la sàtira —especialment, la sàtira política— és expressió de les manifestacions creatives de l'ésser humà, que la utilitza com un instrument de denúncia i de crítica social, i, com a tal, és una manifestació més de la llibertat d'expressió i de creació artística.

En aquest context, la caricatura constitueix una de les vies més freqüents d'expressar, mitjançant la burla i la ironia, crítiques socials o polítiques que, com a element de participació i control públic, resulten imprescindibles en tot sistema democràtic, i coadjuven a la formació i l'existència d'una institució política fonamental, que és l'opinió pública lliure, indissolublement lligada amb el pluralisme polític, com a valor fonamental i requisit del funcionament de l'Estat democràtic (així es desprèn de les STC 12/1982 i 23/2010, entre d'altres).

En tot cas, resulta evident que també la sàtira resta subjecta a límits, i en aquest sentit, ja el TS, a la Sentència de 14 d'abril de 2000, va assenyalar que "[...] por consustancial que sean al género satírico tanto la ridiculización del personaje y el tono jocoso o burlón como la brevedad y rotundidad del mensaje, dicho género no puede quedar por completo al margen de la protección que merezca el honor del personaje objeto de burla o, dicho de otra forma, el acudir a ese género no borra ni elimina los límites que impone la protección del derecho fundamental al honor, a la intimidad personal y familiar y a la propia imagen [...]". D'altra banda, el TC ha apreciat que es produeix una intromissió il·legítima mitjançant un text, una historieta o un còmic quan l'anomenat *animus iocandi* (intenció de fer broma) s'utilitza "[...] precisamente como instrumento de escarnio [...]" (STC 176/1995). En definitiva, perquè es produeixi una vulneració del dret a l'honor, no és suficient la mera crítica o burla, sinó que és necessari que es produeixi una desqualificació injuriosa.

Tercera. Anàlisi de l'emissió de la secció "El comentari d'Empar Moliner" a *Els matins* de TV3, el 22 de setembre de 2014

L'Informe 60/2014 de l'Àrea de Continguts identifica *Els matins* com un magazín que s'emet cada matí, de dilluns a divendres, amb una durada aproximada de 6 hores, de les 8 a les 14 hores. *Els matins* s'articula en dos blocs diferenciats: un primer bloc, de 8 a 11 hores, dedicat a la informació d'actualitat presentat per Lúdia Heredia, i un segon bloc, fins a les 14 hores, conduït per Helena Garcia-Melero, integrat per un magazín amb continguts vinculats a l'entreteniment, així com a temes socials o de denúncia, que disposa de seccions fixes dutes a terme pels col·laboradors del programa, cadascuna sobre un tema determinat (espais d'opinió, llibres, economia domèstica, sostenibilitat, bones maneres, cinema, medicina i salut, moda, etc.).

En l'Informe esmentat, s'assenyala que l'espai "El comentari d'Empar Moliner" és una d'aquestes seccions fixes, en la qual la periodista opina, en to irònic i sarcàstic, sobre notícies aparegudes a la premsa. Aquesta secció s'emet diàriament en el marc del segon bloc del programa i, en concret, pel que fa l'edició del 22 de setembre de 2014, la senyora Empar Moliner reproduïx dos titulars de diaris (no mostra ni diu de quins diaris es tracta), a propòsit de les declaracions de la vicepresidenta del Govern, la senyora Soraya Sáenz de Santamaría.

Així mateix, l'Informe de l'Àrea de Continguts indica que el discurs de la senyora Empar Moliner parteix del segon titular, en concret, de les declaracions de la vicepresidenta en les quals diu "No se puede permitir que alguien piense que se puede incumplir la legalidad para ver qué obtiene, a ver si me dan algo", adreçant-se a la càmera en llengua castellana simulant que es dirigeix directament a la vicepresidenta del Govern espanyol.

En relació amb el motiu de la reclamació presentada pel portaveu adjunt del Grup Parlamentari Popular de Catalunya, en l'Informe es determina que la senyora Empar Moliner construeix un discurs, amb elements d'ironia, en el qual personifica diferents aspectes de la relació política entre Catalunya i l'Estat espanyol: el "jo" es pot llegir com

"Catalunya" i el "tu", adreçat a la senyora Soraya Sáenz de Santamaría, com "l'Estat" o "el Govern espanyol".

Així mateix, pel que fa al possible "tractament vexatori" s'assenyala que la senyora Empar Moliner utilitza dues expressions: "eres muy joven", adreçada a la vicepresidenta del Govern espanyol, i "vuestra mantecosa ignorancia", adreçada a un col·lectiu indeterminat en el qual s'inclouria la senyora Soraya Sáenz de Santamaría.

El tractament humorístic o sarcàstic, com a forma de comunicació d'idees o d'opinions de fets que interessin a la societat, constitueix una forma d'expressió lligada a l'exercici del dret a la llibertat d'expressió, en la mesura que l'humor té la vocació de constituir una forma de transmetre coneixements que contribueixen a la formació de l'opinió pública, cridant l'atenció sobre els aspectes susceptibles de ser destacats mitjançant la ironia, el sarcasme o la burla; en aquest cas, unes declaracions realitzades per un personatge públic —la vicepresidenta del Govern espanyol—, en què mostrava la seva disconformitat vers un posicionament polític determinat del Govern de la Generalitat de Catalunya.

En conseqüència, no s'observa que les expressions de la senyora Empar Moliner, en què mostra el seu escepticisme mitjançant el recurs a la ironia i el sarcasme, sobre unes manifestacions de la vicepresidenta del Govern espanyol recollides per un mitjà de premsa escrita, hagin traspassat el límit de la crítica a la qual un personatge públic es veu exposat.

D'altra banda, cal afegir que, com va assenyalar la Sentència de 31 de juliol del 2003 del Jutjat de Primera Instància núm. 2 d'Oscà, també, en el recurs a l'humor ha d'existir, almenys, algun tipus de relació entre el subjecte passiu i l'objecte de la paròdia, bé per la professió, bé per la forma de vida o la utilització que l'afectat mateix fa de les seves circumstàncies.

En aquesta línia d'interpretació, fent una ponderació entre els elements de contextualització de les manifestacions efectuades, la tipologia del programa en què s'emeten i la relació entre el subjecte passiu i l'objecte de la paròdia, podem concloure el següent: a) es realitzen en un context d'actualitat política concret, com és el debat entorn de la relació política entre Catalunya i l'Estat espanyol; b) s'emeten en una secció d'unívoc caràcter humorístic, marcada pel seu caràcter satíric, d'un magazín d'entreteniment; i c) la projecció pública de la persona objecte dels comentaris satírics.

Quant a "l'ús d'estereotips i clixés" en relació amb els ciutadans de Madrid, l'Informe de referència constant determina que la senyora Empar Moliner utilitza un estereotip lingüístic quan es refereix als ciutadans de Madrid que es contraposa a l'estereotip lingüístic dels ciutadans de Catalunya. Diu: "los nuestros [niños] tienen ese acento tan molesto, pero a cambio no dicen ni *Madrid* ni *álbun* ni *pódiun*, Supongo que por eso os da tanta urticaria la palabra *Referéndum*, termina con *m*.", consideracions efectuades amb la finalitat d'exemplificar una diferència més en la desigual relació política entre Catalunya i Espanya.

Atès que aquests comentaris es produeixen en el mateix context que la resta d'opinions, donem per reproduïdes idèntiques consideracions.

Quarta. Els continguts d'humor en el Manual d'ús de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, SA

La Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, SA (CCMA) és el prestador del servei públic audiovisual de la Generalitat i TV3 és la denominació comercial d'un dels seus

programes de televisió. D'acord amb l'apartat 2 de l'article 26 de la LCA, correspon a la CCMA el compliment de les missions i els principis del servei públic de comunicació audiovisual de la Generalitat, que concreta de manera específica l'apartat 3 del mateix precepte.

En relació amb les missions de servei públic, cal posar de manifest que l'apartat 1 de l'article 26 de la LCA assenyala que la missió principal del servei públic de comunicació audiovisual de la Generalitat de Catalunya és oferir als ciutadans de Catalunya un conjunt de continguts "[...] orientats a la satisfacció de llurs necessitats democràtiques, socials, educatives i culturals, garantint de manera particular l'accés [...] a una oferta d'entreteniment de qualitat [...]". A aquest efecte, "[...] s'han d'emprar tots els llenguatges, els formats i els gèneres propis de la comunicació audiovisual que resultin més adequats en cada cas [...]".

En aquest sentit, és oportú portar a col·lació les previsions que, en relació amb el tractament del gènere satíric en la programació, estableix el Llibre d'estil de la CCMA, document que recull les directrius i les recomanacions que guien i orienten la producció i la difusió de continguts dels mitjans audiovisuals de la Generalitat de Catalunya. El Llibre d'estil s'estructura en una Guia editorial i en un Manual d'ús, i conté determinades previsions relatives a la utilització de la llengua.

En concret, el Manual d'ús, que inclou el desenvolupament i la concreció dels valors, els principis i les directrius enunciats a la Guia editorial i la seva aplicació a les diferents plataformes de la CCMA per complir el mandat del servei públic de comunicació, estableix, pel que fa al recurs a l'humor, la previsió següent:

"[...] 2.1.3.5.2.3. Continguts d'humor

L'humor, en totes les seves manifestacions, és present en l'oferta dels nostres mitjans. Des del més innocent fins al més àcid i des de la ironia subtil fins a la paròdia o la sàtira, l'humor, amb les diferents formes que adopta, constitueix un dels eixos de la programació d'entreteniment. La mirada humorística pot ajudar a entendre i a interpretar la realitat.

Protegim la llibertat de creació artística en què es basen els espais d'humor, amb els únics límits que la legalitat estableix per a la llibertat d'expressió.

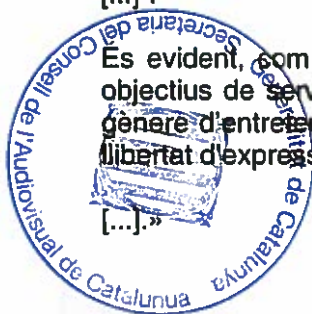
No ens riem de persones en situació de debilitat.

No utilitzem imatges de persones en un context i amb un objectiu clarament diferent de l'exposat en el moment d'obtenir-les, tret que la persona afectada hi consenti.

No elaborem ni difonem continguts humorístics basats en la vida privada de les persones [...]."

Es evident, com no podia ser de cap altra manera, que els principis, les missions i els objectius de servei públic inclouen la paròdia o la sàtira com a manifestació artística del gènere d'entreteniment, determinant com a únic límit el que la legalitat estableixi per a la llibertat d'expressió.

"[...]".

**Consell
de l'Audiovisual
de Catalunya**

Per tot el que s'ha exposat, el Ple del Consell de l'Audiovisual de Catalunya adopta, per 5 vots a favor i 1 vot en contra amb vot particular, el següent

ACORD

1. Constatar que l'expressió satírica és una manifestació de la lliure opinió d'idees, creences o judicis de valor, i el seu exercici arriba als més alts nivells de protecció quan es dirigeix a persones, col·lectius o institucions amb rellevància pública, sense que en el cas analitzat, i amb independència que es tracti d'un prestador públic, s'aprecii l'existència de cap vulneració de la normativa vigent.
2. Notificar aquest Acord al prestador de serveis de comunicació audiovisual Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, SA, i al Grup Parlamentari del Partit Popular de Catalunya.

Barcelona, 4 de febrer de 2015

Roger Loppacher i Crehuet
President

Daniel Sirera Bellés
Conseller secretari

